

Hoogwoud, Herenweg 64,
hoek Oosterboekelweg
(Gemeente Opmeer)

*Een bureauonderzoek en
verkennend booronderzoek*

ArGeoBoor rapport 1222
auteur: L.C. Nijdam (senior
prospector)

paraaf voor vrijgave

datum: 24 april 2014

Opdrachtgever: Agel adviseurs

ISSN: 2351-9975

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting.....	3
1 Inleiding	4
1.1 Kader	4
1.2 Doel en Vraagstelling.....	4
1.3 Administratieve data	4
2 Gegevens plangebied	5
2.1 Beschrijving plangebied.....	5
2.2 Voorziene ontwikkelingen	5
3 Bureauonderzoek	6
3.1 Methode	6
3.2 Aardkundige gegevens	6
3.3 Historische situatie	8
3.4 Bekende archeologische waarden en vondsten.....	11
3.5 Archeologische verwachting	14
4 Verkennend booronderzoek	15
4.1 Methode	15
4.2 Resultaten en interpretatie	15
5 Synthese	17
6 Conclusie	17
7 Aanbeveling/Selectieadvies.....	18
Literatuur.....	20
Bronnen Geraadpleegde Kaarten en luchtfoto's	20
Bijlage 1 boorbeschrijvingen	

Samenvatting

In opdracht van Agel adviseurs heeft ArGeoBoor een archeologisch bureau- en verkennend booronderzoek uitgevoerd voor het plangebied Herenweg 64 (hoek Oosterboekelweg) te Hoogwoud, Gemeente Opmeer. De aanleiding van het onderzoek is de herinrichting van het gebied.

Op basis van de geologische ondergrond en de archeologische vondsten in de nabijheid van het plangebied is de archeologische verwachting hoog voor resten uit de midden en late bronstijd (hele gebied), late middeleeuwen en nieuwe tijd (westzijde). Archeologische resten worden verwacht direct onder de bouwvoor. In het bebouwde westelijke deel van het plangebied kunnen archeologische resten wat dieper verwacht worden. Ter plaatse van de huidige bebouwing kan de bodem verstoord zijn door sloop en bouwwerkzaamheden in het verleden. In het oostelijke deel van het plangebied kan de bodem aangetast zijn door ploegen, egalisatie en greppels uit de nieuwe tijd.

Uit het verkennend booronderzoek is gebleken dat in de oostzijde van het plangebied direct onder bouwvoor archeologische resten uit de bronstijd en late middeleeuwen aanwezig kunnen zijn. In de westzijde van het perceel, ten oosten van de bestaande bebouwing zijn slootvullingen uit de nieuwe tijd aangetroffen. Ter plaatse van de huidige bebouwing is geen booronderzoek uitgevoerd.

Gezien de voorziene inrichtingsplannen wordt het aanbevolen om een archeologisch proefsleufonderzoek uit te voeren in de oostzijde en ter plaatse van de nu nog bebouwde westzijde van het plangebied. Dit kan uiteraard pas na de sloop van de bestaande bebouwing worden gedaan. Voor het gedeelte waar een parkeerplaats voorzien is, kan onder voorbehoud van de daadwerkelijke werkzaamheden ten behoeve van de aanleg van een parkeerterrein, archeologisch vervolgonderzoek mogelijk achterwege blijven.

Voor het uitvoeren van een proefsleufonderzoek dient een programma van eisen (PvE) te worden opgesteld. Dit PvE dient te worden goedgekeurd door de bevoegde overheid in deze de Gemeente Opmeer. Gezien het verschillende karakter van de oost- en westzijde van het plangebied kan het aan te raden zijn om met twee verschillende programma's van eisen te werken.

1 Inleiding

1.1 Kader

In opdracht van Agel adviseurs heeft ArGeoBoor een archeologisch bureau- en verkennend booronderzoek uitgevoerd voor het plangebied Herenweg 64 (hoek Oosterboekelweg) te Hoogwoud, Gemeente Opmeer. De aanleiding van het onderzoek is de ontwikkeling van het terrein. Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 7.000 m². Bij de nieuwbouw bestaat de kans dat de bodem wordt geroerd op plaatsen waar dit nog niet eerder gebeurt is. Eventuele archeologische waarden kunnen hierbij verstoord worden. Het plangebied ligt in een gebied met een hoge archeologische verwachting en de westzijde van het plangebied maakt deel uit van een terrein van hoge archeologische waarde (historische kern Hoogwoud). Archeologisch onderzoek is derhalve vereist.

1.2 Doel en Vraagstelling

De doelstelling van het bureauonderzoek is het formuleren van een archeologische verwachting voor het plangebied op basis van bekende aardkundige, historische en archeologische gegevens. Het doel van het booronderzoek is het vaststellen van de bodemopbouw om een uitspraak te kunnen doen over de aan-of afwezigheid van archeologische niveaus en mogelijk verstoringen binnen het plangebied. Het booronderzoek toetst de uitkomsten van het bureauonderzoek. De volgende vragen staan bij het onderzoek centraal:

- Wat zijn de aardkundige kenmerken van het (historische) landschap waarin het plangebied ligt?
- Zijn er archeologische waarden te verwachten in het plangebied?
- Zo ja. Wat is de aard en diepteligging van eventueel aanwezige archeologische resten?
- Kan iets gezegd worden over de eventuele verstoring van de bodem?
- In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische waarden bedreigd door de voorgenomen werkzaamheden?

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA), versie 3.2.¹

1.3 Administratieve data

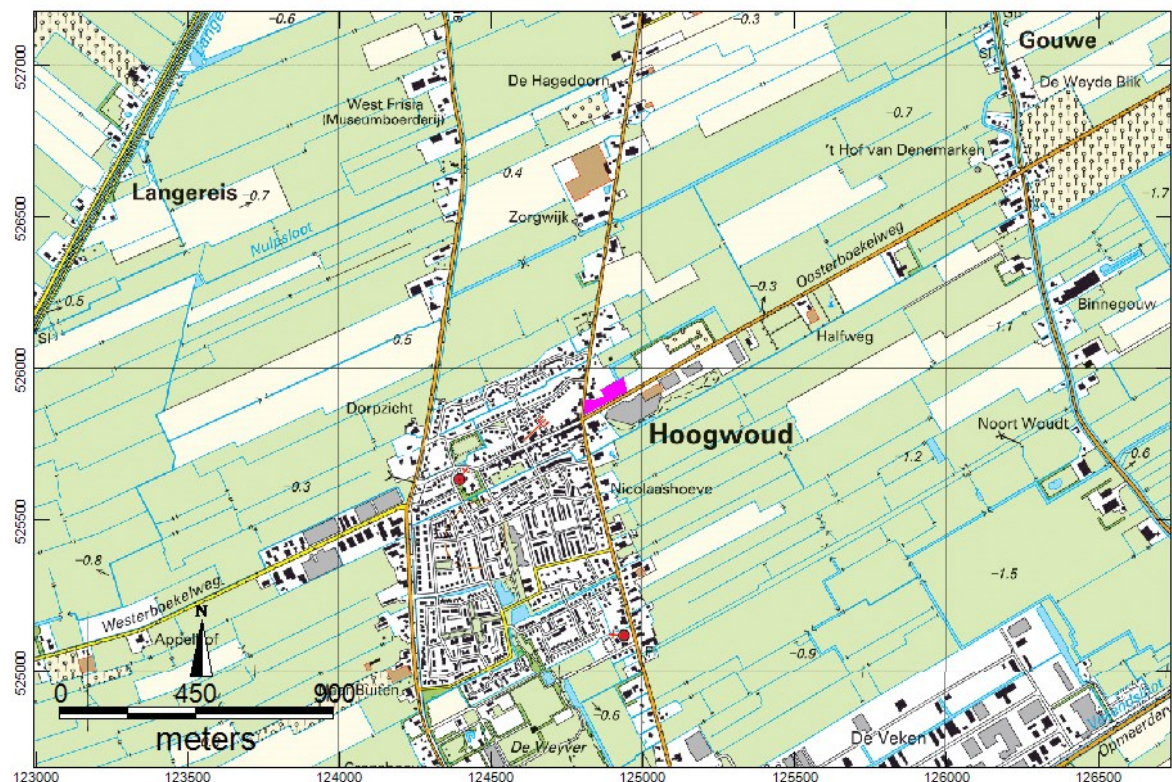
Adres:	Herenweg 64 te Hoogwoud
Toponiem:	Oosterboekelweg, Herenweg
Kadastrale nrs.	Opmeer sectie U, nr. 328
Provincie:	Noord-Holland
Gemeente:	Opmeer
Opdrachtgever:	Agel adviseurs
bevoegd gezag:	Gemeente Opmeer
Coördinaten:	124.808/525.891 124.942/525.972 124.957/525.927 124.807/525.841
Oppervlakte:	Circa 7.000 m ²
Kaartblad:	14G
Onderzoekmeldingsnummer:	56499
Onderzoeknr.	45964

¹ Centraal College van Deskundigen Archeologie, 2011

2 Gegevens plangebied

2.1 Beschrijving plangebied

Het plangebied, Herenweg 64, is gelegen ten noordoosten van de kruising van de Oosterboekelweg met de Herenweg (zie afbeelding 1). Het perceel is momenteel bebouwd met een woning met ten noorden hiervan 2 panden, die in gebruik waren als garagebedrijf en voor de stalling van te koop staande auto's. Aan de weg staat een tankstation. Ten oosten van de bebouwing aan de Herenweg staat nog een losstaande schuur. De oostzijde van het perceel is in gebruik als weiland. Uit het Actueel Hoogtebestand Nederland blijkt dat het maaiveld ter plaatse van de bebouwing ligt op circa 0,1 +NAP en dat de weide aan de oostzijde ligt op circa 0,4 -NAP.²

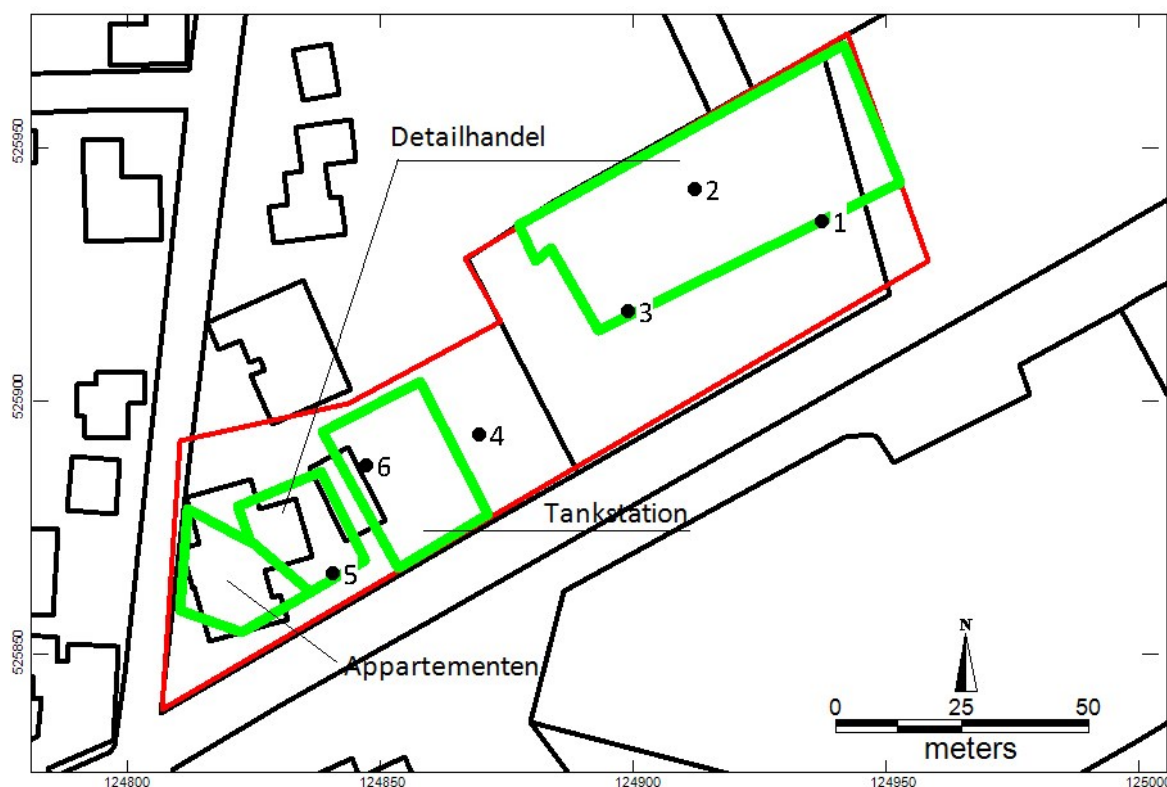
Afbeelding 1. Ligging van het plangebied(paars) op een topografische kaart.³

2.2 Voorziene ontwikkelingen

Na sloop van de bestaande bebouwing zal de locatie opnieuw worden ingericht. Op afbeelding 2 is een overzicht van de voorziene ontwikkeling te zien. Van west naar oost zijn de plannen voor de inrichting momenteel als volgt: winkelruimte met appartementen, een tankstation en in de oostzijde een supermarkt (detailhandel) en parkeerplaatsen. De exacte bodemverstoring die hierbij gaat plaatsvinden is nog onbekend, maar deze wordt aanzienlijk geacht.

² Actueel Hoogtebestand Nederland 1997-2003

³ Kadaster 2012

Afbeelding 2. Het plangebied (rood omlijnd) met de woning en schuur (zwart omlijnd). In de westzijde.⁴ De bouwplannen zijn aangegeven in het groen (detailhandel 2x, een tankstation en appartementen op de hoek en boven de detailhandel). Ook aangegeven zijn de uitgevoerde boringen met de nrs. 1 t/m 6.

3 Bureauonderzoek

3.1 Methode

Bij het bureauonderzoek zijn bekende aardkundige, historische en archeologische gegevens bestudeerd om te komen tot een archeologische verwachting. De geraadpleegde bronnen zijn opgenomen in de literatuurlijst. Met name is gebruik van informatie uit rapporten van uitgevoerd archeologisch onderzoek in de directe omgeving van het plangebied.

3.2 Aardkundige gegevens

De geologische situatie van het gebied rond Hoogwoud is in de archeologische onderzoeksrapporten van de onderzoeken ten zuiden van het plangebied uitgebreid beschreven. Hieronder is een korte samenvatting gegeven.

Op de geomorfologische kaart is het plangebied gekarteerd als bebouwing, direct ten oosten ligt een vlakte van getij afzettingen (code: 2M35).⁵ Op de bodemkaart is in de oostzijde van het plangebied een kalkrijke poldervaaggrond aanwezig (code Mn15A).⁶ Een groot deel van West-Friesland en ook Hoogwoud liggen op afzettingen bestaande uit zand en klei die aangevoerd zijn door een aantal grote getijdengeulen, die door het Zeegat van Bergen ver het achterland

⁴ Kadaster 2012

⁵ Alterra 2003

⁶ Alterra 1960-1995

binnendrongen. Deze grote getijdengeulen (vergelijkbaar met de huidige Westerschelde) zijn ontstaan in de periode vanaf 3.800 v. Chr. en verlandde rond 1.300 v. Chr. In de geologische indeling worden deze afzettingen gerekend tot de Formatie van Naaldwijk, Laagpakket van Wormer.⁷ Binnen de dynamiek van een getijdengebied vonden steeds geulverplaatsingen plaats.⁸ Op de, buiten de geulen gelegen, hoog opgeslibde kwelders van het systeem werden afwisselend veenlaagjes en kleilaagjes afgezet. Deze worden ook wel aangeduid met de naam Hauwert-Complex. Binnen het Hauwert-Complex worden verschillende fases van overstromingen herkend. De afzettingen in het verlandde geulenstelsel bestaan uit zandige geulbeddingafzettingen al dan niet met oevers, afgezet door snel stromend water in eb- en vloedgeulen. Bij het verlanden van het getijdensysteem zijn de toen aanwezige open geulen opgevuld met klei- en siltlagen in een steeds minder energetisch milieu. Als gevolg van eb- en vloed werking zijn de afzettingen gelaagd. De zandige geulafzettingen en bijhorende oevers zijn gedurende het afzettingsproces hoog opgeworpen en dit reliëf is later nog versterkt als gevolg van differentiële klink. De ligging van zandige geulbeddingafzettingen en kleiige verlande geulafzettingen is ten zuiden van het plangebied gekarteerd door middel van een booronderzoek (zie afbeelding 3).⁹

Afbeelding 3. Het plangebied (rode omlijnd) op een kaart met daarop de zandige geulafzettingen (licht geel en donkerbruin) en verlandde kleiige geulen (blauw).¹⁰ De bij opgravingen blootgelegde plattegrond van de boerderij en bijgebouwen uit de midden/late bronstijd lagen in het lichtgroen omlijnde gebied op circa 200 meter van het huidige plangebied.

⁷ De Mulder 2003

⁸ De Boer 2005

⁹ Deunhouwer 2001

¹⁰ Deunhouwer 2001

Na de verlanding van het getijdengebied raakt het gebied plaatselijk bedekt met een dikke veenlaag. Vanaf de Romeinse tijd en later ontwikkelde zich ten westen van het plangebied een getijdengebied, de latere Zuiderzee. Hierdoor ontwaterde het veen en vormde zich een begaanbaar oppervlakte. Uit archeologische vondsten is gebleken dat het veengebied in de volle middeleeuwen begaanbaar werd en de top van het veraarde veen geschikt was voor akkerbouw.¹¹ Deze veenlaag is als gevolg van het landgebruik, vanaf de ontginning in de vroege- en volle middeleeuwen bijna overal volledig verdwenen door verlaging van de grondwaterstand, ploegen en oxidatie. Onder de kerk van Hoogwoud is in een boring nog een restant veen aangetroffen.¹²

3.3 Historische situatie

De plaatsnaam Hoogwoud werd voor het eerst genoemd in 1289.¹³ In de toelichting van de gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart wordt er vanuit gegaan dat de Herenweg een bewoningsas is uit de 12^e/13^e eeuw. Het veen was toen al grotendeels verdwenen en de zandige kreekruigen vormden de bewoningsassen in die tijd. Het verkavelingspatroon stamt nog uit de periode daarvoor, toen de ontginning plaatsvond vanuit waterlopen in het veengebied. Met het verdwijnen van het veen zijn ook deze ontginningsassen grotendeels verloren gegaan. Dit is de reden waarom de bewoningsas “Herenweg” de belendende percelen onder een hoek doorkruist.

Over het “Huis van Hoogwoud” of het kasteel van Hooghoud is bij archief onderzoek een akte uit 1493 aangetroffen in het West Fries archief.¹⁴ Hieruit bleek dat Hooghoud een Kasteel en een Herenhuis heeft gehad. Het herenhuis zou tussen 1710 en 1741 in verval zijn geraakt en het kasteel al voor 1700 zijn gesloopt.

Afbeelding 4. Resultaat van het archief onderzoek van dhr. Ooijevaar (het plangebied ligt bij de rode pijl).¹⁵

Het herenhuis zou zich aan de overzijde van de Herenweg iets ten noorden van het plangebied hebben bevonden en het kasteel zou enkele honderden meters naar het noorden hebben gelegen (zie afbeelding 4).

¹¹ Toelichting op de gemeentelijke beleidsadvieskaart.

¹² De Boer 2005

¹³ Berkel & Samplonius 2006

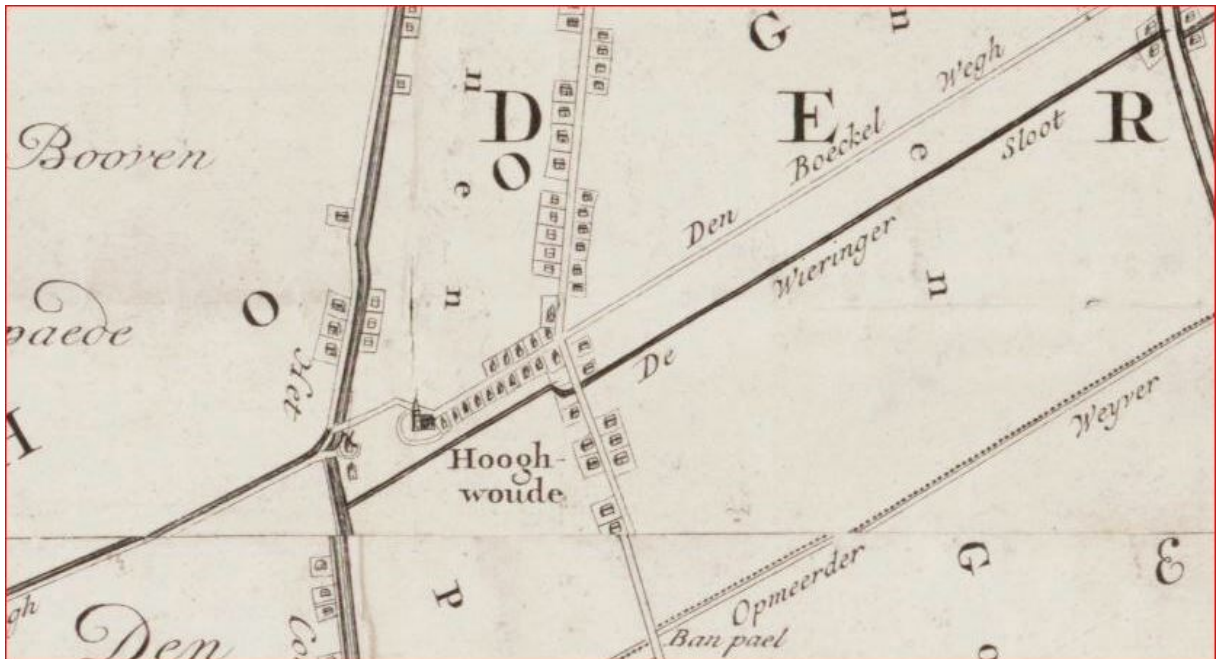
¹⁴ Ooijevaar 2005

¹⁵ Ooijevaar 2005

Archeologisch onderzoek door middel van grondboringen en grondradar heeft wel archeologische indicatoren uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd opgeleverd, maar geen directe aanwijzingen voor een kasteel.¹⁶

Oude kaarten van het plangebied

Op een kaart van Johannes Dou uit 1651-1653 blijkt dat de uiterste westzijde van het plangebied toen al bebouwd was (geen afbeelding).¹⁷ Op een kaart uit 1732 is de locatie niet bebouwd (zie afbeelding 5).

Afbeelding 5: Hoogwoud rond 1732.¹⁸

Vanaf de minuutplan uit de periode 1811-1832 tot heden kan uit kaarten worden afgelezen welke veranderingen er zich hebben voorgedaan de afgelopen circa 200 jaar (zie afbeelding 6).

Op de minuutplan is te zien dat de locatie in de uiterste westzijde continu bebouwd is. In de oostzijde van het perceel is op de minuutplan een bouwwerkje aanwezig. Ten noorden van de woning ligt een smal perceel, mogelijk een gedempte sloot. Ten noorden van dit smalle perceel ligt een groter perceel met in de uiterste westzijde een gebouwtje. Dit perceel is op de kaart van 1899 niet meer bebouwd. Uit de veldminuut zijn geen details op te maken. Uit de kaart van 1899 is te zien dat de grond ter plaatse van het plangebied in gebruik is als boomgaard. De boomgaard maakt deel uit van het huisperceel. In 1950 is de situatie ongewijzigd. In 1983 is de bebouwing uitgebreid en is een schuur gebouwd. In 1994 heeft nogmaals een uitbreiding plaatsgevonden.

¹⁶ Rietkerk & Schiferli 2005

¹⁷ Dou 1651-1654

¹⁸ Straat 1732

minuutplan 1811-1832

veldminuut 1830-1850

Bonneblad 1899

Topografische kaart 1950

Topografische kaart 1983

Topografische kaart 1994

Afbeelding 6. Het plangebied op kaarten uit de periode 1832-1994 met boorlocaties.¹⁹

¹⁹ Bureau Militaire Karteringen 1830-1850, 1899; Kadaster 1811-1832, 1950, 1983 en 1994.

3.4 Bekende archeologische waarden en vondsten

Gegevens afkomstig van het Archeologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed (RCE).²⁰

Het voornaamste gegevens is dat na een uitgebreid boor- en proefsleufonderzoek op circa 200 meter ten zuiden van het plangebied een huisplattegrond met bijgebouwen uit de periode midden/late bronstijd zijn opgegraven.²¹ Ook zijn enkele sporen uit de late middeleeuwen aangetroffen. Het geheel werd doorsneden door brede greppels uit de nieuwe tijd. Mogelijks zijn dit de greppels zoals deze ook op een luchtfoto uit de 2^e Wereldoorlog te zien zijn (zie afbeelding 7).

Afbeelding 7. Plangebied op een luchtfoto uit de 2^e Wereldoorlog. Opvallend zijn de vele zuidwest-noordoost gelegen greppels.²²

Archeologische Monumentenkaart (AMK).

Het westelijk deel van het plangebied maakt deel uit van AMK-terrein 14857. Dit betreft de historische kern van Hoogwoud, gebaseerd op de oude kaart van rond 1849-1859 (zie afbeelding 8).

AMK-terrein 10636 van hoge archeologische waarde is gelegen ten noorden van het plangebied. Het betreft een terrein met sporen met bewoning uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd.

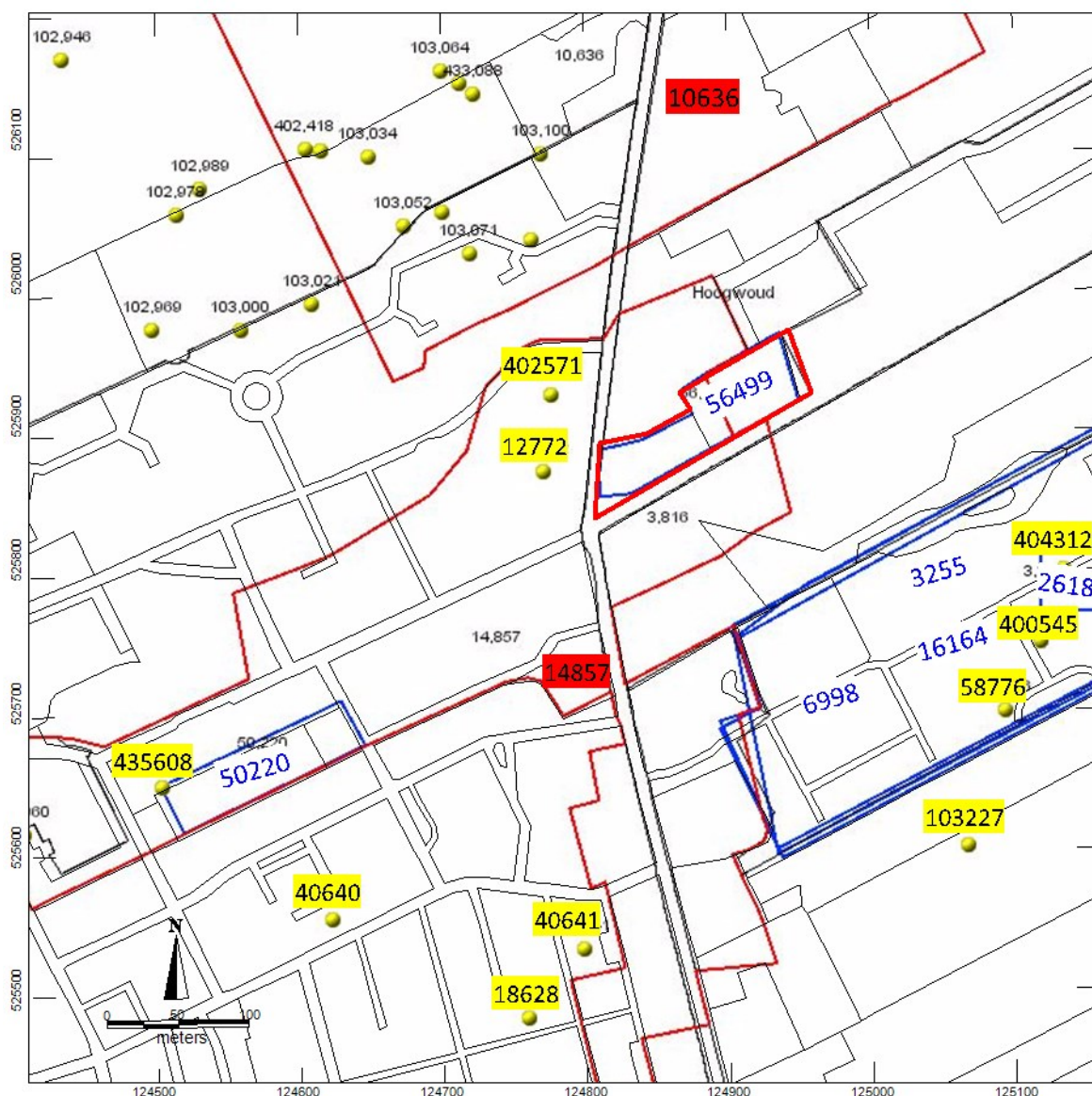
Onderzoeksmeldingen in Archis (zie afbeelding 8)

Onderzoeksmelding 3255 betreft een booronderzoek. Hierbij zijn in talrijke boringen, in een archeologische laag direct onder de bouwvoor, archeologische indicatoren met name houtskool, maar ook stukjes aardewerk aangetroffen. Er zijn 2 vindplaatsen vastgesteld op de flanken van kreekruigen. De vindplaatsen werden toen nog gedateerd in de periode laat neolithicum-vroege bronstijd.

²⁰ Archis 2012

²¹ Lohof en Vaars 2006

²² RAF 1940-1945

Afbeelding 8: AMK-terreinen, waarnemingen en onderzoeksmeldingen in een straal van circa 500 meter van het plangebied (paarse vierkant).

De resultaten van het booronderzoek zijn de aanleiding geweest voor een grootschalig proefsleufonderzoek en booronderzoek in het gebied (onderzoeksmelding 16164). Bij dit onderzoek is door middel van boringen de geologie in kaart gebracht en zijn proefsleuven gegraven om grondsporen te traceren. Hierbij zijn diverse vindplaatsen uit de periode laat neolithicum-vroege bronstijd aangetroffen (nrs 2.3 en 4).²³ Later heeft op dit terrein een definitieve opgraving plaatsgevonden. Bij dit onderzoek is gebleken dat de oorspronkelijke vindplaatsen allen behoren tot één en dezelfde vindplaats. Dit betreft een boerderij met bijgebouwen uit de overgang van de midden naar late bronstijd (onderzoeksmelding 6698).²⁴

²³ Van Beek en Hamburg 2002

²⁴ Lohof en Vaars 2005

Tabel 1: Overzicht van onderzoeksmeldingen binnen een straal van circa 500 meter van het plangebied.

Onderzoeksmelding	Toponym	Soort onderzoek	Resultaat	Waarneming/vondsmelding
50220	Graaf Florisstraat	Bureauonderzoek en Booronderzoek	Geen ontkalkte bodem aangetroffen, bronstijd niveau verstoord	435608
6698	Hoogwoud Oost	Opgraving	Bronstijd boerderij	400545
3255	Hoogwoud Oost	Booronderzoek	Diverse indicatoren Houtskool + Aardewerk	58776
16164	Hoogwoud Oost	proefsleufonderzoek		
3816	Spanbroek	-	-	Talrijke waarnemingen in de vorm van oppervlakte vondsten b.v. 103227

Het grootste aantal waarnemingen ten noordwesten van het plangebied binnen en nabij AMK-terrein 10636 hangt samen met archeologisch onderzoek naar resten van het kasteel Hoogwoud, dat op basis van archief onderzoek mogelijk hier gesitueerd zou zijn. Niet alle waarnemingen zijn bekeken, maar het gaat o.a. om waarnemingen: 103095, 103071, 103021, 103000, 102969, 103052 etc. ook zijn hier weerstandsmetingen gedaan. Geconcludeerd is dat er huisplaatsen uit de late middeleeuwen aanwezig zijn. Aanwijzingen voor resten van een kasteel zijn niet, ook niet bij het uitgevoerde geofysisch onderzoek, gevonden.²⁵ Dichterbij het plangebied ligt waarneming 402571. Ter plaatse is onderzoek gedaan naar de aanwezigheid van resten van het Herenhuis van Hoogwoud dat op basis van historische bronnen mogelijk hier gelegen zou hebben. Er is een karterend booronderzoek en een geofysisch weerstand onderzoek uitgevoerd. Hierbij zijn diverse aardwerk fragmenten vanaf de 12^e eeuw tot en met de 18^e eeuw aangetroffen. De weerstandsmetingen hebben niets concreets opgeleverd.²⁶ Waarneming 42772 is de vondst van een gebakken deksel (1250-1500 na Chr.) ter plaatse van het Rabobankgebouw op circa 80 cm –mv in een grijze kleilaag. Ten zuiden van het plangebied zijn de volgende waarnemingen gedaan: waarnemingen 40640 en 40641 betreffen beide vondsten van kogelpot aardewerk in een teelaarde van oude cultuurgrond. Waarneming 18628 betreft de vondst van een aanzienlijke hoeveelheid aardewerkfragmenten uit de periode 1050-1250 na Chr. en het skelet van een klein varken in een venige slootvulling en zavelige wad afzetting. Waarneming 435608 heeft betrekking op de bodemopbouw. Bij booronderzoek zijn geen ontkalkte bodemlagen meer aangetroffen. Op basis van de bodemopbouw wordt geconcludeerd dat er egalisatie heeft plaatsgevonden en archeologische sporen uit de bronstijd verstoord zullen zijn. Of het gebied is nooit geschikt geweest voor bewoning.²⁷

Archeologische beleids- en of verwachtingskaarten

De Indicatieve kaart archeologische waarden (IKAW) van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed, geeft voor het plangebied middelhoge verwachting aan. De gemeentelijke archeologische beleidsadvieskaart, opgenomen als afbeelding 9, geeft voor het plangebied aan dat rekening dient te worden gehouden met archeologie bij een planomvang groter dan 2.500 m² (blauwe gebied) of 100 m² (gele gebied).

²⁵ Rietkerk en Schiferli 2005

²⁶ Rietkerk en Schiferli 2005

²⁷ Soonius & Kossen 2012

In de begeleidende nota staat dat het gele gebied de historische kern van Hoogwoud betreft, een terrein van hoge archeologische waarde (Code: OPM059A = AMK-terrein 14857).

Afbeelding 9: Gemeentelijke Archeologische Beleidskaart.²⁸

3.5 Archeologische verwachting

Op basis van het hier uitgevoerde bureauonderzoek kan de volgende archeologische verwachting worden geformuleerd.

Op basis van de geologische ondergrond en de archeologische vondsten in de nabijheid van het plangebied is de archeologische verwachting hoog voor resten uit de midden en late bronstijd en late middeleeuwen en nieuwe tijd. Vóór de midden bronstijd was het landschap nog te dynamisch en overstroomde nog te frequent en was ongeschikt voor bewoning. Eventuele oudere sporen zullen zijn als gevolg van insnijding van de getijdenkreken in de onderliggende geologische lagen zijn geërodeerd. Na de late bronstijd is het gebied vernat en vormde zich veenlagen. Pas bij de ontginning in de vroege of late middeleeuwen wordt het gebied weer in gebruik genomen. De archeologische verwachting voor perioden vóór de bronstijd is laag evenals de archeologische verwachting voor de periode ijzertijd, Romeinse tijd en vroege middeleeuwen. Vondsten uit de vroege middeleeuwen ontbreken in het gebied, vooralsnog wordt er vanuit gegaan dat het gebied rond Hoogwoud in de late middeleeuwen ontgonnen is. Pas na het verdwijnen van het veen is de bewoningsas 'Herenweg' tot ontwikkeling gekomen.

²⁸ Geraadpleegd op <http://www.opmeer.nl>

Archeologische resten worden verwacht direct onder de bouwvoor. In het bebouwde westelijke deel van het plangebied kunnen archeologische resten wat dieper verwacht worden.

Archeologische resten uit de bronstijd kunnen bestaan uit greppels, paalkuilen, paalgaten, haardkuilen, waterputten, resten van grafheuvels etc. Archeologische resten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd kunnen bestaan uit greppels, verschillende ophogingslagen, muurwerken, waterputten, paalgaten etc.

De kans op het aantreffen van resten uit de midden en late bronstijd is over het gehele plangebied hoog. De resten voor vondsten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd worden meer verwacht in het westen ter plaatse van de huidige bebouwing nabij de Herenweg, hoewel ook het bouwwerkje op het minuutplan redelijk ver naar het oosten ligt.

Ter plaatse van de huidige bebouwing kan de bodem verstoord zijn door sloop en bouwwerkzaamheden in het verleden. In het oostelijke deel van het plangebied kan de bodem aangetast zijn door ploegen, egalisatie en greppels uit de nieuwe tijd.

4 Verkennend booronderzoek

Het verkennend booronderzoek heeft zich beperkt tot de niet bebouwde oostzijde van het plangebied. Voor het bebouwde deel was het uitvoeren van een goed booronderzoek niet mogelijk, bovendien is een booronderzoek in historische kern van beperkte waarde door het grote aantal grondroeringen. Op basis van historisch kaartmateriaal en de aanwezige laatmiddeleeuwse bewoningsas geldt hier een hoge archeologische verwachting.

4.1 *Methode*

Er is een veldinspectie uitgevoerd waarbij is gelet op het voorkomen van molshopen of andere ontsluitingen waar mogelijk waarnemingen konden worden gedaan.

Verspreid in het plangebied zijn 6 boringen gezet met Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een guts met een diameter van 3 cm. Er is tot minimaal tot circa 2,0 m-mv geboord en 2 boringen zijn tot circa 3,0 m-mv uitgevoerd. De opgeboorde grond is lithologisch beschreven conform de NEN 5104.²⁹ De niet verstoorde bodemhorizonten zijn beschreven op basis het systeem voor bodemclassificatie voor Nederland.³⁰

De archeologisch belangrijke kenmerken, zoals genoemd in de Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode, zijn bestudeerd en indien aanwezig beschreven.³¹

4.2 *Resultaten en interpretatie*

Veldinspectie

Uit de veldinspectie is gebleken dat er geen bodemontsluitingen zichtbaar waren op het moment van onderzoek.

²⁹ Nederlands Normalisatie-instituut 1989

³⁰ Bakker en Schelling 1989

³¹ Bosch 2007

Verkennd booronderzoek

De boorbeschrijvingen zijn opgenomen in bijlage 1. De boorlocaties zijn aangegeven in afbeelding 2.

Er is in de boorprofielen een duidelijke 2-deling te maken tussen de oost- en westzijde van het plangebied. In de boringen 1 t/m 3 wordt de textuur met toenemende diepte lichter. In boring 1 komen van 200 tot 80 cm –mv veel dunne zandlagen voor in een uiterst siltige kleilaag (kalkrijk). Van 80 tot 55 cm –mv betreft het sterk siltige klei (kalkrijk), die wordt afgedekt door een matig siltige kleilaag (kalkarm). De bouwvoor is 30 cm dik en bestaat uit kalkrijk fijn zand met puinresten en koolas/kolengruis. De bouwvoor is kalkrijk en bestaat gedeeltelijk uit opgebrachte grond.

In boring 2 van 120 tot 170 cm –mv sterk siltig zand aanwezig (kreekbeddingafzetting). De bovengrens van deze zandlaag is scherp en hierop ligt matig siltige zwak roestige klei met slakjes hierin (slootvulling of restgeultje). De bovengrens is scherp en van 25 tot 70 is een sterk siltige kleilaag aanwezig met puin- en koolasresten (verstoord).

In boring 3 is van 140 tot 190 cm –mv uiterst siltige klei (kalkrijk) aanwezig met veel dunne zandlagen hierin. Dit is al dieper dan in de boringen 1 en 2. De geulbeddingafzettingen duiken al weg. Hierop ligt sterk siltige kleilaag (kalkrijk) met enkele dunne zandlagen. Van 45 tot 55 cm –mv is een sterk siltige zwak gevlekte (vlekkleur: donker grijs) grijze kleilaag (kalkarm) aangetroffen met hier een mogelijke houtskoolspikkel. Hierop ligt een bouwvoor zoals beschreven in boring 1.

In de boringen 4 t/m 6 is sprake van donkergrijze zwak humeuze vullingen met puin, mortel etc. Die liggen op matig siltige klei met dunne siltlagen. De humeuze vullingen zijn respectievelijk 170 cm (boring 4), 140 cm (boring 5) en 150 cm (boring 6) diep. De overgang naar de onderliggende kleilaag is in boringen 4 en 5 scherp. In boring 6 bevindt zich nog een gevlekte tussen laag, met daarin onverbrand botfragment, schelpresten, mortel en houtskool. Die hieronder gelegen lichte grijze kleilaag gaat in boring 6 op 250 cm –mv abrupt over in een zwak humeuze donkergrijze matig siltige kleilaag (kalkrijk) met veel dunne zandlagen (zie afbeelding 10). De bovengrond bestaat in de drie boringen uit opgebrachte laag van minimaal 50 cm dik bestaande uit matig humeus, matig tot sterk siltig fijn zand.

Afbeelding 10: Boring 6. De erosieve overgang op 250 cm –mc tussen de lichtgrijze kleilaag (boven) en de donkergrijze zwak humeuze kleilaag daaronder.

5 Synthese

Uit het bureauonderzoek blijkt dat resten uit de overgang van de midden naar late bronstijd aangetroffen kunnen worden op zandige ruggen in het getijdenlandschap. Uit het verkennend booronderzoek blijkt dat in de oostzijde zandige afzettingen redelijk hoog in het bodemprofiel voorkomen. De aangetroffen bodemopbouw sluit aan op de bestaande bodemkaart van het gebied ten zuiden van het plangebied (zie afbeelding 3). Een zandbaan lijkt hier richting de oostzijde van het plangebied te lopen en een kleibaan richting de westzijde van het plangebied. Uit het voorkomen van een kalkarme laag onder de bouwvoor in de boringen 1 en 3 kan worden geconcludeerd dat de bodem niet al te diep verstoord is. De mogelijke houtskoolspikkel in boring 3 kan een aanwijzing zijn voor archeologische resten ter plaatse. Daarnaast kan de greppel of het restgeultje in boring 2 een spoor uit de midden of late bronstijd zijn. Op basis van de resultaten van de opgraving 200 meter ten zuiden van het plangebied kunnen grondsporen uit de bronstijd en late middeleeuwen verwacht worden.

De boringen 4 t/m 6 zijn uitgevoerd in als slootvullingen geïnterpreteerde bodemlagen uit de nieuwe tijd. De verwachting voor dit deel van het perceel is hoog voor resten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd. De resten in dit gedeelte van het terrein zullen bestaan uit vullingen van sloten en greppels en mogelijk ook beerputten en waterputten. Resten uit de bronstijd worden hier niet verwacht. Onder de huidige bebouwing wordt resten van muurwerk, beerputten, kelders etc. verwacht. De hoge verwachting voor deze locatie is gebaseerd op basis van oude kaarten en de ligging aan de oude bewoningsas uit de 12^e en 13^e eeuw. Al in 1650 is aangetoonde bebouwing aanwezig, maar uit archeologische vondsten in de directe omgeving blijkt dat archeologische resten vanaf de 12^e of 13^e eeuw verwacht kunnen worden. Hoe ouder de resten hoe groter de kans dat deze door latere bouw- en sloopwerkzaamheden kunnen zijn aangetast met name ter plaatse van het tankstation in de zuidwestpunt van het perceel zal de bodem verstoord zijn. Of de bodem verstoord is ter plaatse van de nu aanwezige bebouwing is onbekend.

6 Conclusie

- *Wat zijn de aardkundige kenmerken van het (historische) landschap waarin het plangebied ligt?* In de oostzijde van het plangebied liggen uiterst siltige kleilagen met veel dunne zandlagen van kreekbeddingafzettingen binnen een 1,0 m –mv en deze zijn bedekt met een kalkarme bodemlaag. In de westzijde van het plangebied zijn tot 3,0 m –mv matig siltige kleilagen aanwezig die geïnterpreteerd zijn als verlandingsafzettingen.
- *Zijn er archeologische waarden te verwachten in het plangebied?* In de oostzijde, t.p.v. boringen 1 t/m 3 van het plangebied zijn archeologische resten uit de bronstijd en late middeleeuwen te verwachten. Het landschap lijkt gunstiger te zijn geweest ten oosten van boring 3. In de westzijde van het plangebied, ten oosten van de bestaande bebouwing zijn resten uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd te verwachten in de vorm van sloten, greppels, waterputten en beerputten. In het begin van de 19e eeuw stond ook een klein bouwwerkje in de omgeving van boring 4. Onder de bebouwde westzijde van het plangebied worden resten van bebouwing en mogelijk andere sporen teruggaand tot in de 12^e - 13^e eeuw verwacht.

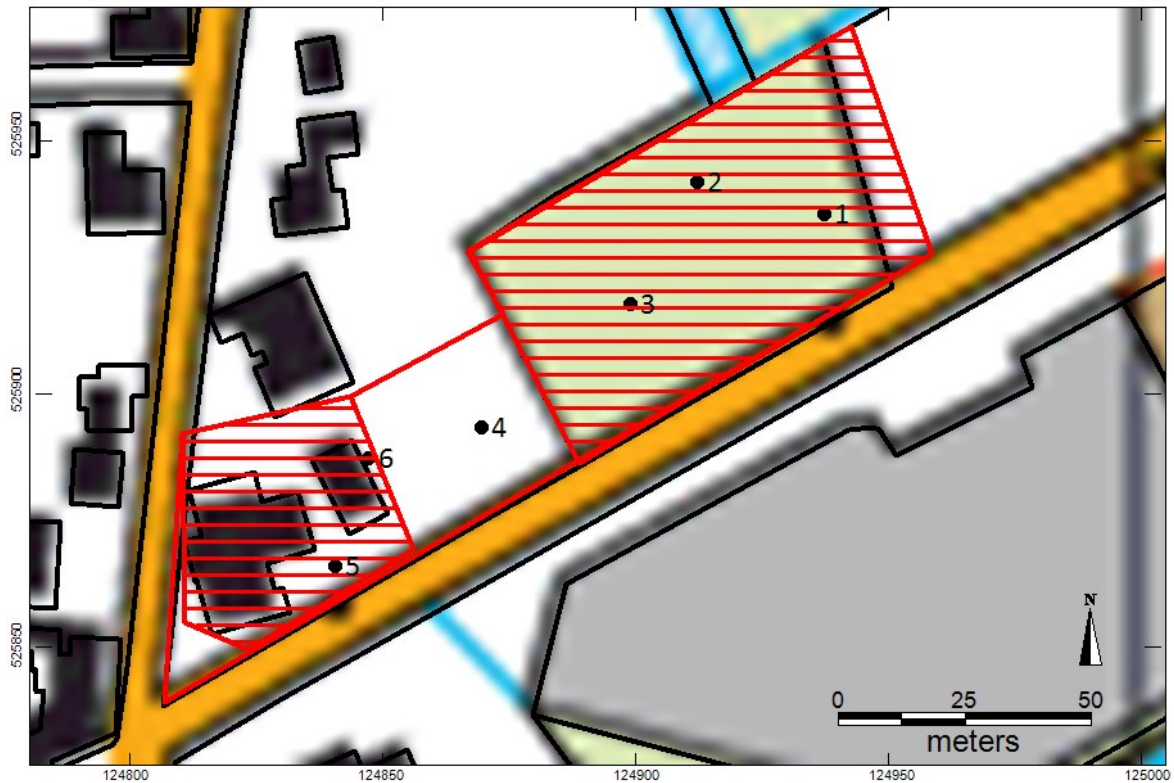
- *Zo ja. Wat is de aard en diepteligging van eventueel aanwezige archeologische resten?* Eventuele archeologische resten worden in de oostzijde van het plangebied direct onder de bouwvoor, vanaf 30 cm –mv verwacht. De archeologische resten zullen bestaan uit grondsporen: greppels, paalkuilen afvalkuilen etc. Ook in de westzijde van het plangebied worden archeologische resten vanaf 50 cm –mv verwacht. Direct Onder de bestaande bebouwing kunnen oudere muurwerken of andere resten voorkomen.
- *Kan iets gezegd worden over de eventuele verstoring van de bodem?* In de oostzijde is de verstoring beperkt tot de huidige bouwvoor en greppels uit de nieuwe tijd. In westzijde van het plangebied ten oosten van de bestaande bebouwing is de afdeklaag minimaal 50 cm dik. Lokaal zijn diepere verstoringen te verwachten als gevolg van bouw- en sloop werkzaamheden in het verleden. De verstoringdiepte onder de bestaande bebouwing is niet bekend.
- *In hoeverre worden eventueel aanwezige archeologische waarden bedreigd door de voorgenomen werkzaamheden?* De exacte bodemingrepen zijn nog onbekend, verwacht worden dat de bodemverstoring aanzienlijk zal zijn en dat eventuele archeologische resten hierdoor ernstig verstoord gaan worden. Met name ter plaatse van de boringen 1 t/m 3 zijn eventuele archeologische resten kwetsbaar en lijken graafwerkzaamheden ten behoeve van de aanleg van de supermarkt onvermijdelijk. Ter plaatse van de boringen 4 t/m 6 is een dikkere opgebrachte laag aanwezig en is de aanleg van een parkeerterrein voorzien. Afhankelijk hoe ze dit parkeerterrein willen gaan aanleggen en funderen, blijft de bodemverstoring hier mogelijk beperkt. Onder de bestaande bebouwing in de westzijde is de diepteligging van archeologische resten niet bekend, maar verwacht wordt dat onder de huidige bebouwing resten van vroegere bebouwing, beerputten etc. aanwezig zijn, die door de aanleg van de winkel en appartementen bedreigd worden.

7 Aanbeveling/Selectieadvies

Het wordt aanbevolen om bij de toekomstige ontwikkelingen van het terrein de bodemverstoring zoveel mogelijk te beperken en rekening te houden met archeologische resten. Het lijkt echter moeilijk om voor de plannen zoals deze er nu liggen de bodemverstoring te beperken, zeker in de oostzijde ter plaatse van de voorziene supermarkt en de westzijde ter plaatse van de huidige bebouwing. Mogelijk dat ter plaatse van de voorziene parkeerplaatsen, een en ander afhankelijk van de fundering, archeologisch vervolgonderzoek achterwege kan blijven. Een advieskaart is opgenomen in afbeelding 11.

Voor de onbebouwde oostzijde van het plangebied wordt aanbevolen om een proefsleufonderzoek uit te voeren om na te gaan of er nog grondsporen uit de bronstijd en late middeleeuwen aanwezig zijn. Voor de momenteel bebouwde westzijde van het plangebied dient indien mogelijk, na de sloop van de bovengrondse bestaande bebouwing, ook een proefsleufonderzoek plaatsvinden. Waarbij het onderzoek beperkt blijft tot de voorziene bodemverstoringen bij de nieuwbouw.

Voor het uitvoeren van een proefsleufonderzoek dient een programma van eisen te worden opgesteld. Dit programma van eisen moet worden goedgekeurd door de bevoegde overheid in deze de gemeente Opmeer. Gezien het verschillende karakter van de beide locaties kan het aan te raden zijn om met twee verschillende programma's van eisen te werken.

Afbeelding 11: Advieskaart. Voor het rood gearceerde gedeelte wordt op basis van de hoge archeologische verwachting en de voorziene plannen een vervolgonderzoek door middel van proefsleuven geadviseerd. Rondom boring 4 is een parkeerplaats voorzien de voorziene verstoring is hier naar verwachting beperkt.

Literatuur

- Bakker, H. de & J. Schelling, 1989. Systeem van bodemclassificatie voor Nederland. Satring Centrum Wageningen.
- Bosch, J.H.A., 2008: Archeologische Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 1.1. Op basis van de Standaard Boorbeschrijvingsmethode versie 5.2. Deltares-rapport 2008-U-R0881/A.
- De Boer, A., 2005: Fysische Geografie: In Lohof, E. en J. Vaars, 2005.
- Deunhouwer, P. 2001: Plangebied Hoogwoud-Oost, gemeente Opmeer; een Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI). RAAP-rapport 719.
- Lohof, E. en J. Vaars, 2005: Een nederzetting uit de Bronstijd te Hoogwoud, gemeente Opmeer. ADC ArcheoProjecten Rapport 401.
- Nederlands Normalisatie-instituut, 1989: Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters, Nederlands Normalisatie-instituut Delft.
- Ooijevaar, B., 2005: De speurtocht naar het Huis Hoogwoud. <http://www.dwangburchten.nl/hoogwoud/kasthoogwoud.htm>.
- Rietkerk M. en R. Schiferli, 2005. Kasteel Hoogwoud, gemeente Opmeer; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek. RAAP-rapport 1248.
- Soonius, C.M. & M.E. Kossen, 2012: Plangebied Graaf Florisstraat, Hoogwoud, gemeente Opmeer. Een archeologisch bureauonderzoek en inventariserend veldonderzoek (verkennende fase). West-Friese Archeologische Rapporten 36.
- Van Berkel, G. en K. Samplonius, 2006: Nederlandse plaatsnamen herkomst en historie.

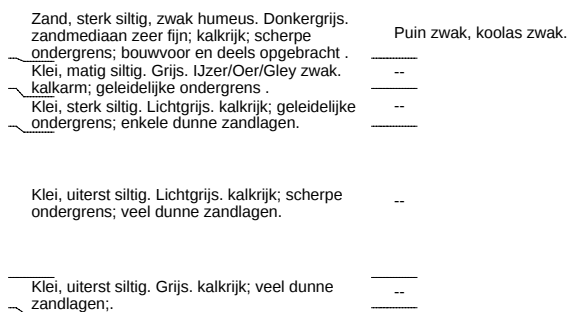
Bronnen Geraadpleegde Kaarten en luchtfoto's

- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN-1): 1997-2003: geraadpleegd op <http://ahn.geodan.nl/ahn/#>. (via Het Waterschapshuis).
- Alterra 1960-1995: Bodemkaart van Nederland digitaal 1:50.000, geraadpleegd op ARCHIS II.
- Alterra 2003: Geomorfologische kaart van Nederland digitaal 1:50.000, geraadpleegd op ARCHIS II.
- Archis = Archeologisch Informatie Systeem (<http://archis2.archis.nl/archisii/html/index.html> (onder andere geraadpleegd voor de digitale bodemkaart van Alterra).
- Bureau Militaire Verkenningen, 1899 en 1830-1850: Bonneblad: kaartblad 246 Opmeer resp. velminuut nettekening. Geraadpleegd op www.watwaswaar.nl.
- Dou, Johannes 1651-1654: In: Soonius & Kossen 2012.
- Kadasterkaart (minuutplan) 1811-1832: Hoogwoud, Noord Holland, sectie D, blad 02. Geraadpleegd op <http://www.watwaswaar.nl>.
- Kadaster 2012: Topografische ondergrond van Nederland schalen 1: 10.000 en 1: 25.000. <http://www.kadaster.nl/top10nl> (open data).
- Kadaster jaargangen 1950, 1983 en 1994 kaartblad 14G Opmeer 1:25.000. Geraadpleegd op <http://www.watwaswaar.nl>.
- RAF (Royal Air Force), 1945. Fotonr. 3371. De luchtfoto gearchiveerd bij het kadaster, geraadpleegd op <http://www.watwaswaar.nl>.
- Straat, P., 1732: Nieuwe Kaarte van het Dijkgraafschap van 't ooster Baljuwschap van West-Vriesland, genaant Medenblick ende Vier Noorder Coggen. Kopergravure, schaal circa 1: 20.000. Geraadpleegd op: <http://www.westfriesarchief.nl/>.

Bijlage 1

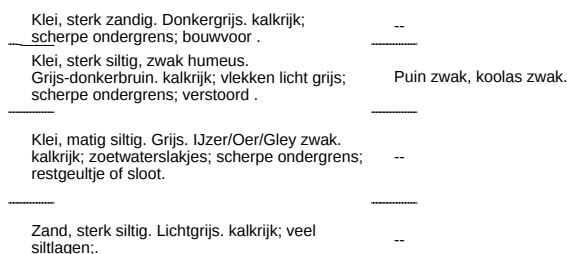
boorbeschrijvingen

datum: 01-05-2013

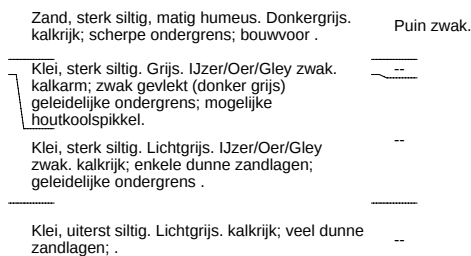
Boormeester: LC Nijdam

datum: 01-05-2013

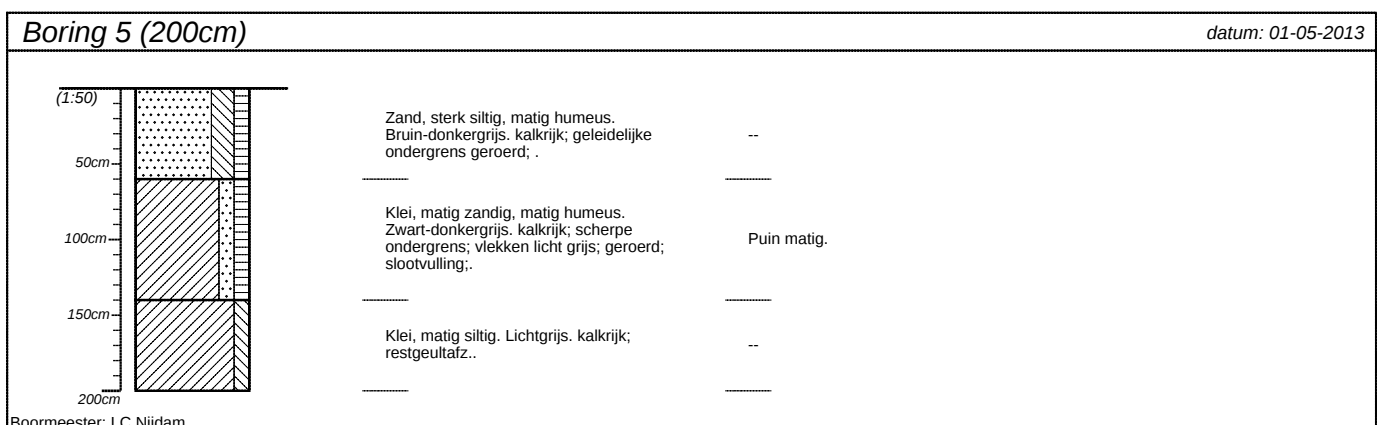
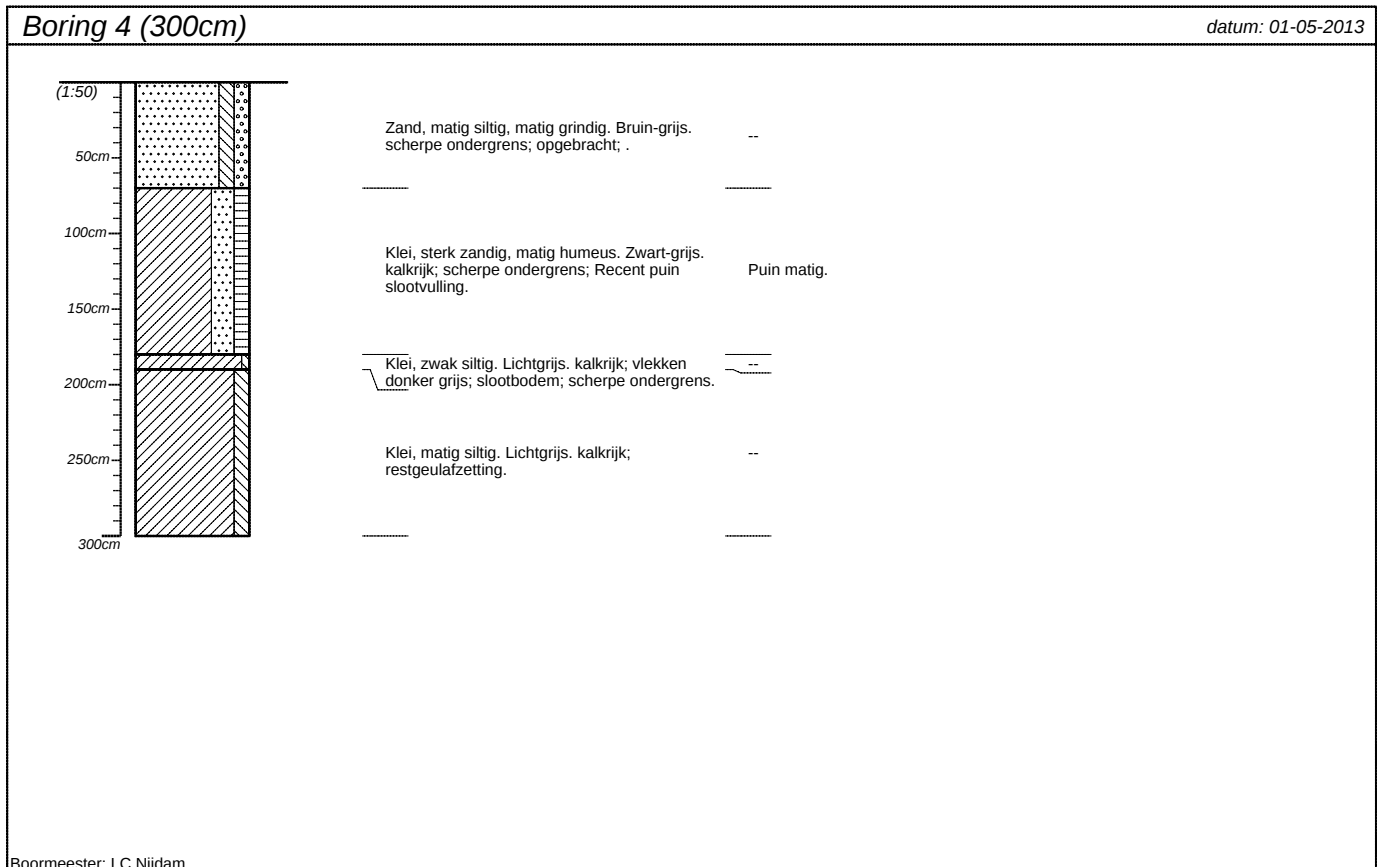
Boormeester: LC Niidam

datum: 01-05-2013

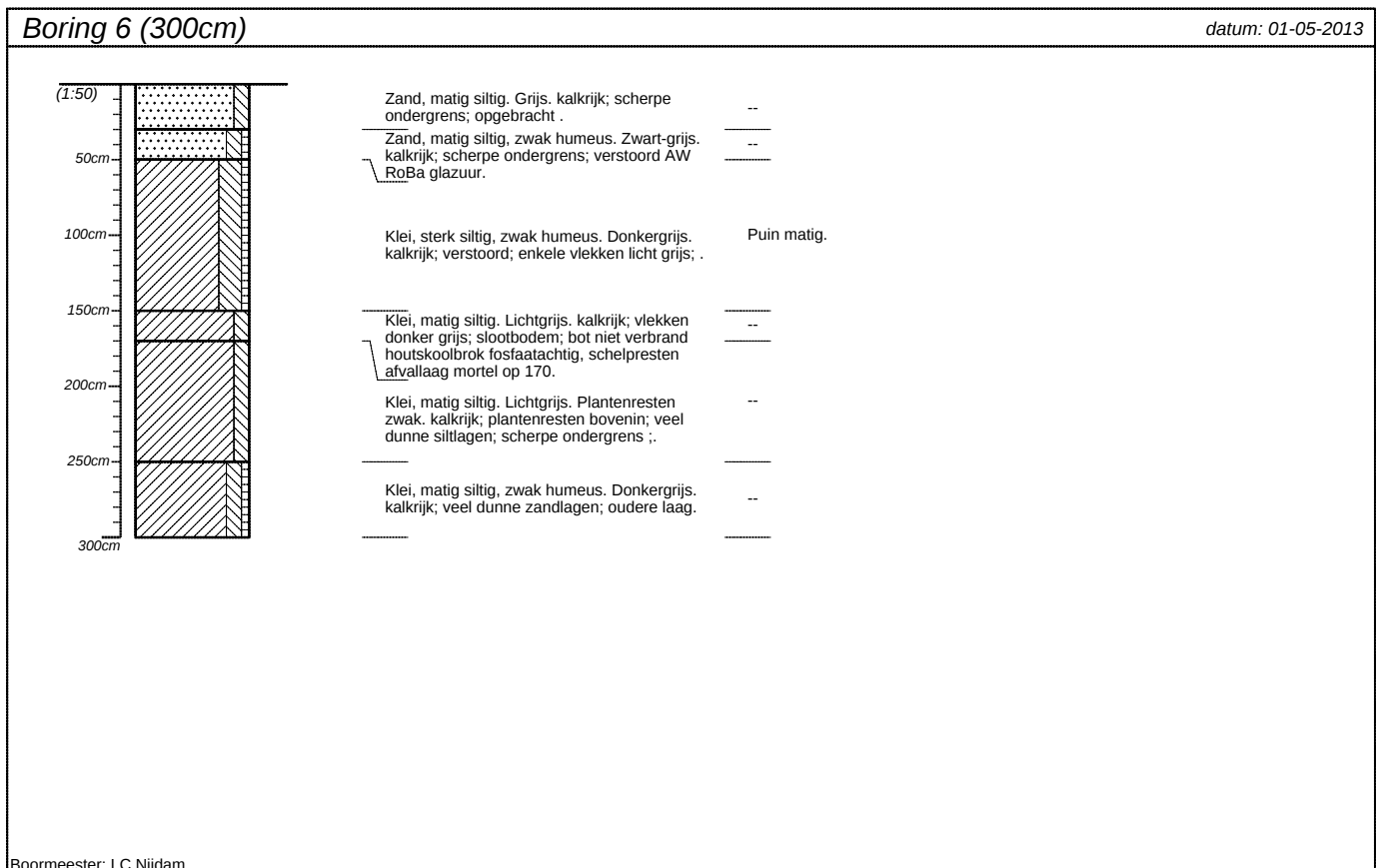

Boormeester: LC Nijdam

projectnummer OAGB.077	blad 1/3	locatieadres Oosterboekelweg - Herenweg
locatie Hoogwoud		
opdrachtgever AGEL Adviseurs		postcode / plaats
bureau ArGeoBoor		land

projectnummer OAGB.077	blad 2/3	locatieadres Oosterboekelweg - Herenweg	
locatie Hoogwoud			
opdrachtgever AGEL Adviseurs		postcode / plaats	
bureau ArGeoBoor		land	

projectnummer	OAGB.077	blad	3/3	locatieadres	Oosterboekelweg - Herenweg
locatie	Hoogwoud				
opdrachtgever	AGEL Adviseurs			postcode / plaats	
bureau	ArGeoBoor			land	